Економічні науки

УДК 334.012

Шевчук Юрій Ігорович
студент
Київського національного університету технологій та дизайну

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА (ОЗДОРОВЧИЙ ЗАКЛАД)

Анотація. *У статті розглянуто основні напрямки удосконалення управління фінансовою стійкістю підприємств в сучасних умовах. Розроблено науково-обґрунтовані пропозиції щодо розвитку методологічних засад та інструментарію даного управління. Реалізація зазначених пропозицій дозволяє зменшити фінансові ризики підприємств в умовах нестійкого розвитку економіки України.*

Ключові слова: *підприємство, фінансова стійкість, управління, ризики.*

Вступ. Діяльність підприємств в ринкових умовах, посилення конкурентної боротьби, виникнення кризових ситуацій та зростання кількості банкрутств викликають необхідність надання традиційним прийомам і методам управління антикризового характеру.

Сутність такого управління виражається у можливості передбачення прискорення, уповільнення та пом'якшення кризи, можливості керувати процесами виходу з кризи із зменшенням негативних наслідків. Управління в умовах кризи вимагає особливих підходів і введення специфічних механізмів планування, організації, мотивації, аналізу й контролю. Ознаки кризи у діяльності підприємства виявляються, насамперед, у показниках фінансової стійкості. В сучасних післякризових

умовах фінансова стійкість є одним з основних елементів гарантованого виживання підприємства й основою стабільності його стану.

Однак, незважаючи на свою практичну значимість, багато питань, пов'язаних з даною проблемою, до цього часу комплексно не вирішені й вимагають проведення подальших досліджень, зокрема, питання управління фінансовою стійкістю в оздоровчих закладах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти сутності фінансової стійкості підприємства розглядалися у працях відомих учених: М. Жовтопуп, М. Заюкової, І. Костирко, В. Кремень, Л. Лахтіонової, І. Манько, О. Мельник, Л. Наумової, А. Поддєрьогіна, О. Сметанюк та інших. Питанням управління фінансовою стійкістю на мікрорівні присвячені праці Н. Бородіної, Г. Васильченко, Ю. Вердієвої, О. Гарасюк, О. Гукової, Л. Докієнко, С. Єлецьких, О. Іваницької, А. Кірова, О. Кузенко, І. Приймак, М. Штейкіної та інших. Проте аналіз міри розробленості питань управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах ринкової турбулентності показує, що, незважаючи на значну увагу вітчизняних та зарубіжних учених до цієї проблеми, багато її аспектів досі досліджені недостатньо та потребують подальших наукових розробок.

Виклад основного матеріалу. Про стійкий фінансовий стан підприємства свідчить його спроможність вчасно розраховуватись з поточною заборгованістю, підтримувати платоспроможність у несприятливих обставинах, збільшувати обсяги реалізації та отримувати прибуток. Фінансова стійкість забезпечує стабільну платоспроможність на перспективу, в основі якої лежить збалансованість активів і пасивів, доходів і витрат та грошових потоків. Фінансова стійкість – це здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у зовнішньому і внутрішньому середовищі, яке змінюється; що гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість у межах припустимого рівня ризику [5, с. 486].

Суттєво впливають на підприємство взагалі й фінансову стійкість зокрема зовнішні фактори: економічні умови господарювання; політична стабільність; розвиток техніки і технології; платоспроможний попит споживачів; економічна і фінансово-кредитна законодавча база; соціальна і екологічна ситуація в суспільстві; податкова політика; рівень конкурентної боротьби; розвиток фінансового і страхового ринку [7, с. 278].

Досягнення стійкого фінансового стану можливе за достатності власного капіталу, при ефективному використанні активів, достатньому рівні рентабельності з урахуванням операційного і фінансового ризиків, при достатній ліквідності, стабільних доходах і широких можливостях залучення позикових коштів. Для забезпечення фінансової стійкості у підприємства має бути гнучка структура капіталу, вміння організувати його рух у такий спосіб, щоб забезпечити постійне перевищення доходів над витратами з метою збереження платоспроможності і створення умов для самофінансування.

Фінансові проблеми, з якими стикаються підприємства, за своєю економічною сутністю багато в чому ідентичні й тому їх вирішення можливо при використанні універсального інструментарію та типових заходів, які утворюють механізм управління фінансовою стійкістю підприємства. Найважливішим елементом цього механізму є оцінка фінансової стійкості підприємства, в основі якої лежить розрахунок абсолютних та відносних показників, що визначають прибуток і збитки підприємства, зміни в структурі його активів і пасивів, а також у розрахунках з дебіторами та кредиторами. Показники фінансової стійкості підприємства дозволяють встановити як вона забезпечується і наскільки ефективно здійснюється управління нею [1, с. 184]. В якості основних показників її оцінки використовуються, як правило, такі коефіцієнти: співвідношення позикових і власних коштів; забезпеченість власними засобами – відношення власних оборотних коштів до загальної величини

оборотних коштів; оборотність власного капіталу – відношення чистої виручки від реалізації до середнього за розглянутий період обсягу власного капіталу. Всі зазначені коефіцієнти є похідними від коефіцієнта співвідношення позикових і власних коштів. Вони залежать від вартості необоротних і оборотних активів, величини капіталу та резерву, а також від розмірів довгострокової заборгованості підприємства.

Довгий час на практиці застосовували систему показників, засновану, передусім, на розрахунку коефіцієнтів ліквідності (абсолютної, проміжної та загальної) шляхом порівняння отриманих показників з нормативами [4, с. 75].

З метою попередньої оцінки фінансового стану підприємства використовуються показники двох класів.

Перший включає показники ліквідності та фінансової стійкості, другий – показники інтенсивності використання ресурсів та ділової активності підприємства. При цьому дані показники не охоплюють всіх аспектів фінансової стійкості у господарському механізмі підприємства, не характеризують ступінь досягнення його цілей з точки зору спроможності підприємства. Вони входять в клас нормованих показників, оскільки їх зниження нижче нормативних значень або їх перевищення над нормативними значеннями означає погіршення фінансових характеристик підприємства [6, с. 41].

Особливості управління фінансовою стійкістю підприємства визначаються суб'єктом і об'єктом даного управління. В той же час існують загальні принципи зазначеного управління.

Основним загальним принципом управління фінансовою стійкістю підприємства є принцип його цільової орієнтації. Тому організація управління фінансовою стійкістю підприємства повинна відповідати дереву цілей його розвитку. Основною метою є забезпечення фінансової

стійкості підприємства. Інші цілі (другого і третього рівня) визначають зміст конкретних функцій управління.

Другим найважливішим загальним принципом управління фінансовою стійкістю підприємства є принцип системності, що визначає її як самостійний об'єкт дослідження, що володіє специфічними заходами та критеріями їх оцінки, які розрізняються за своїм внутрішнім змістом і визначається зовнішніми і внутрішніми факторами, що впливають на фінансові результати діяльності підприємства [2, с. 43].

Аналіз даних заходів має здійснюватися шляхом збору та оцінки різнобічної інформації про виробничу, економічну і соціальну діяльність підприємства. Принцип системності вимагає всебічного аналізу всіх видів впливу на кінцевий результат управління фінансовою стійкістю підприємства за різними напрямами її прояву.

Вдосконалення управління фінансовою стійкістю підприємства потребує, на нашу думку, зміни часових рамок, в яких визначається його фінансова спроможність, шляхом посилення її стратегічної спрямованості.

Окрім того, важливим напрямком цього вдосконалення є посилення ролі показників фінансової стійкості, які формуються за межами підприємства (такі, як рівень капіталізації) та характеризують ризики діяльності підприємства [3, с. 228], оскільки вони відображають зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на фінансову стійкість підприємства.

Проведемо аналіз ефективності господарської діяльності підприємства на прикладі Спеціалізованого клінічного санаторію «Перемога».

Територія санаторію площею 19 гектарів є живописною місцевістю, яка оточена змішаним лісом з озером в березовому гаю. Штат лікарів складається з висококваліфікованих фахівців в своїй галузі. Близько 30,0% персоналу працюють з дня відкриття санаторію.

Санаторій має сучасну лікувально-діагностичну базу. В розпорядженні оздоровчого закладу знаходиться відділення реабілітації, обладнане за останнім словом техніки. Останнім часом успішно застосовується лазерна акупунктура та магнітотерапія. Спеціалізований клінічний санаторій «Перемога» функціонує цілий рік, та може приймати одночасно 335 відпочиваючих з захворюваннями серцево-судинної системи, органів дихання та нервової системи.

Оцінка фінансової стійкості передбачає розрахунок ряду відносних коефіцієнтів (табл. 1).

Таблиця 1

Відносні показники оцінки фінансової стійкості підприємства

№ п/п	Назва показника	Формула розрахунку	Орієнтоване значення	Характеристика
1	Коефіцієнт автономії	Ф. 1(ряд. 380: ряд. 640)	> 0,5 (збільшення)	Відношення суми власних коштів до підсумку балансу. Чим більше значення коефіцієнта, тим менша залежність від зовнішніх джерел
2	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	Ф. 1(ряд. 480 + ряд. 620):(ряд. 280)	< 0,5 (зменшення)	Характеризує частку залученого капіталу в загальній сумі капіталу
3	Коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів	Ф. 1(ряд. 480 + ряд. 620): (ряд. 380)	< 0,5 (зменшення)	Показує, скільки позичених коштів залучено на одну гривню вкладених у активи власних коштів
4	Коефіцієнт маневреності власного капітал	Ф. 1(ряд. 260 – ряд. 620): (ряд. 380)	> 0,5 (збільшення)	Характеризує ступінь мобільності використання власних коштів
5	Коефіцієнт забезпеченості запасів власним оборотним	Ф. 1(ряд. 260 - ряд. 620): (сума ряд. 100 – 140)	> 0,2 (збільшення)	Характеризує рівень покриття матеріальних оборотних активів

	капіталом			
6	Коефіцієнт фінансової стабільності	Ф. 1(ряд. 380): (ряд. 480 + ряд 620)	> 1,0 (збільшення)	Характеризує співвідношення власних та позикових коштів
7	Коефіцієнт фінансової залежності	Ф. 1(ряд. 280: ряд. 380)	< 0,2 (зменшення)	Показник обернений до коефіцієнта автономії, показує, яка сума загальної вартості майна припадає на 1 грн. власних коштів

Показники аналізу фінансової стійкості санаторію відображено в таблиці 2.

Таблиця 2

Показники фінансової стійкості Спеціалізованого клінічного санаторію «Перемога» за 2014-2016 рр.

Показник	**Рік**						
	2014	**2015**	**2016**	**2015**		**2016**	
				абсо-лютне відхи-лення	**темп приросту, %**	**абсо-лютне відхи-лення**	**темп приросту, %**
Коефіцієнт автономії	0,721	0,574	0,596	-0,147	-20,4	0,022	3,7
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,287	0,432	0,415	0,145	33,6	-0,017	-3,9
Коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів	0,231	0,388	0,443	0,157	40,5	0,055	12,4
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,294	0,422	0,449	0,128	30,3	0,027	6,0
Коефіцієнт забезпеченості запасів власним оборотним капіталом	-0,826	-2,835	-1,973	-2,009	70,9	0,862	-30,4
Коефіцієнт фінансової стабільності	2,621	1,347	1,479	-1,274	-48,6	0,132	8,9
Коефіцієнт фінансової залежності	1,383	1,752	1,688	0,369	21,1	-0,064	-3,7

Аналізуючи показники, які характеризують фінансову стійкість санаторію, можна зробити висновки, що коефіцієнт автономії в 2016 році становить 0,596, що є більшим за нормативне значення – 0,500, і в динаміці його значення зростає (зросло на 0,022 в 2016 р., що становить 3,7% від показника 2015 року), а це характеризує підприємство як таке, що має достатню величину власного капіталу у структурі всього капіталу підприємства. Тому можна стверджувати, що заклад є незалежним від зовнішніх джерел. Цей показник важливий як для власників, так і для кредиторів компанії. Низьке значення показника буде сигналізувати про високий рівень ризиків і низьку стійкість компанії в середньостроковій перспективі.

Оберненим показником до коефіцієнта автономії є коефіцієнт концентрації залученого капіталу, що показує скільки залученого капіталу припадає на одиницю всього капіталу підприємства. Його значення для даного підприємства в 2016 році становить 0,415, і в динаміці він зменшується (на 0,017 в порівнянні з 2015 роком), що також відповідає нормативному значенню. Варто зазначити, що чим менше коефіцієнт, тим стабільніший фінансовий стан підприємства. Частка власного капіталу повинна бути достатньо великою, нижня межа 0,600 (60,0%). У підприємство з високою часткою власного капіталу кредитори вкладають кошти більш охоче, оскільки воно з більшою ймовірністю може погасити борги за рахунок власних коштів.

Отже, фінансовий стан підприємства в 2016 році можна вважати більш стабільним, порівняно з 2015 роком. Проте СКС «Перемога» бажано повернутися до показника 2014 року, що становить 0,287 (в 2015 р. коефіцієнт зріс на 33,6%).

Коефіцієнт маневреності власного капіталу в 2016 році становить 0,449, що відповідає нормативному значенню (>0,200), і в динаміці він зростає (на 0,027 в порівнянні з 2015 роком, що становить 6,0%), що

характеризує збільшення частки власних коштів вкладених в оборотні активи та дозволяє підприємству забезпечити достатню гнучкість у використанні власного капіталу. Значення показника говорить про те, яка частина власного капіталу може бути використана для фінансування оборотних активів, а яка частина спрямована на фінансування необоротних активів. При низькому значенні показника необхідно працювати в напрямку збільшення частки власних ресурсів. Це дозволить збільшити суму власних оборотних коштів, що призведе до збільшення значення показника.

Коефіцієнт забезпеченості запасів власним оборотним капіталом в 2016 році становить -1,973, що не відповідає нормативним значенням, проте в динаміці його значення зростає (на 0,862 в порівнянні з 2015 роком, що становить 30,4%), що характеризує збільшення частини оборотних активів, яке підприємство фінансує за рахунок власного оборотного капіталу, тобто рівень покриття матеріальних оборотних активів. Для підвищення показника можна оптимізувати структуру оборотних і необоротних активів, залучити додаткові кошти власників, змінити поточну дивідендну політику і реінвестувати чистий прибуток в підприємство і т.д.

Коефіцієнт фінансової стабільності є найбільш загальною оцінкою фінансової стійкості підприємства. В 2016 році він становить 1,479, що означає зростання на 8,9% в порівнянні з 2015 роком. Як і у випадку з показником фінансової автономії для збільшення значення показника необхідно залучати кошти власників або інвесторів, реінвестувати прибуток у роботу підприємства і т. д.

Якщо є можливість інтенсифікувати діяльність, то бажано залучати додаткові позикові кошти.

Коефіцієнт фінансової залежності є зворотним коефіцієнту концентрації власного капіталу. В 2016 році цей показник становить 1,688,

тобто він зменшився на 3,7% в порівнянні з 2015 роком і показує, яка сума загальної вартості майна припадає на 1 грн. власних коштів.

Зменшення цього показника в динаміці означає зменшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства. Якщо його значення наближається до одиниці, то це означає, що власники повністю фінансують своє підприємство. Як бачимо, цей показник зменшується в динаміці (на 0,064), що можна охарактеризувати як позитивне явище.

Для підвищення значення необхідно, як очевидно, залучати додаткові позикові кошти кредитних організацій, банків, інших підприємств і т.д.

Для зниження залежності необхідно працювати в напрямку збільшення обсягу власного капіталу.

Проаналізуємо джерела формування запасів та витрат СКС «Перемога» за 2015-2016 рр. (таблиця 3).

Таблиця 3

Джерела формування запасів та витрат Спеціалізованого клінічного санаторію «Перемога» за 2015-2016 рр.

Показник	Рік		2016/2015	
	2015	2016	абсолютний приріст	темп приросту, %
Власний капітал	2 215 127	3 205 489	990 362	30,9
Необоротні активи	2 946 300	3 978 135	1031 835	25,9
Власний оборотний капітал	-731 173	-772 646	-41 473	5,4
Довгострокові зобов'язання та забезпечення наступних витрат і платежів	847 408	1 399 171	551 763	39,4
Короткострокові кредити та позики	807 544	783 112	-24 432	-3,1
Запаси і витрати	452 263	701 116	248 853	35,5
Наявність власного оборотного капіталу та довгострокових кредитів	923 779	1 409 637	485 858	34,5
Наявність усіх джерел формування запасів і витрат	116 235	626 525	510 290	81,5

Надлишок (нестача) власних оборотних активів для формування запасів і витрат	-989 499	-1 163 952	-174 453	15,0
Надлишок (нестача) власних оборотних активів та довгострокових джерел для формування запасів і витрат	-142 091	235 219	377 310	160,4
Надлишок (нестача) джерел формування запасів і витрат	665 453	1 018 331	352 878	34,7

Як видно з таблиці 2 в 2016 році СКС «Перемога» мав нормальний тип фінансової стійкості, тобто покриття запасів здійснювалось за рахунок не тільки власних обігових, а й довгострокових залучених коштів.

Отже, управління фінансовою стійкістю підприємства необхідно розглядати як системний процес фінансової діяльності, спрямований на забезпечення спроможності підприємства своєчасно погашати свої зобов'язання, та забезпечити зростання дисконтованого доходу і фінансової рівноваги [8, с. 13].

Його вдосконалення в сучасних умовах повинно, на нашу думку, полягати в перетворенні даного управління з оцінки в основному поточного фінансового стану підприємства в активний інструмент реалізації фінансової стратегії його розвитку з урахуванням усіх факторів впливу.

Висновки. У ринковій економіці фінансова стійкість підприємства є головною умовою життєдіяльності і основою стабільності стану підприємства. Під фінансовою стійкістю підприємства розуміють властивість підприємства, яка відображає в процесі взаємодії зовнішніх і внутрішніх факторів впливу досягнення стану фінансової рівноваги і здатність не лише утримувати на відповідному рівні протягом деякого часу основні характеристики діяльності підприємства, але й функціонувати та розвиватися.

Узагальнюючи вищесказане, можна зробити висновок, що проблеми, які виникли у процесі післякризового розвитку економіки, вимагають

дослідження причин фінансової нестійкості підприємств та їх наслідків. Інноваційна модернізація економіки України не може бути здійснена без фінансової стабілізації діяльності всіх суб'єктів господарювання. Тому інституційні перетворення економіки вимагають подальшого розвитку методологічних основ і інструментарію управління фінансовою стійкістю підприємств.

Важливою є також проблема інформаційного забезпечення проведення аналізу фінансової стійкості підприємства. Для конкретизації заходів, спрямованих на забезпечення фінансової стійкості підприємства у нестабільному зовнішньому середовищі потрібні методичні розробки та практичні рекомендації щодо формування факторів забезпечення відповідних організаційно-економічних умов функціонування та розвитку підприємства.

У процесі дослідження було здійснено аналіз фінансової стійкості СКС «Перемога». На основі аналізу джерел формування запасів і витрат підприємства, можна зробити висновок, що дане підприємство в 2016 році має задовільний тип фінансової стійкості на відміну від 2015 року, і може покращити свої показники фінансової стійкості за рахунок різних заходів, зокрема, таких як, збільшення частки власних ресурсів, що дозволить збільшити суму власних оборотних коштів; оптимізувати структуру оборотних і необоротних активів, залучити додаткові кошти власників; залучати додаткові позикові кошти кредитних організацій, банків, інших підприємств.

Література

1. Бородина Н. М. Управление финансовой устойчивостью предприятия в условиях финансового кризиса / Н. М. Бородина // Альманах современной науки и образования. – 2009. – № 12(31). – Ч. 1. – С. 184-186.

2. Васильченко Г. В. Теоретичні аспекти дослідження поняття «управління фінансовою стійкістю» / Г. В. Васильченко // Економічний форум. – 2012. – № 2. – С. 43-47.
3. Гарасюк О. А. Удосконалення поняття управління фінансовою стійкістю / О .А. Гарасюк, К. В. Богачевська // Економіка і регіон. – 2012. – № 3(34). – С. 228-232.
4. Гукова А. В. Механизм управления финансовой устойчивостью фирмы в контексте ресурсно-факторного подхода / А. В. Гукова, И. Д. Аникина, А. В. Киров // Финансовый журнал. – 2013. – № 2. – С. 75-84.
5. Савицька, Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства [Текст]: навч. посіб. – 2-ге видан., випр. . і доп. / Г. В. Савицька. – К., Знання, 2005. – 662 с.
6. Єлецьких С. Я. Послідовність етапів процесу управління розвитком промислового підприємства з позицій забезпечення його фінансової стійкості / С. Я. Єлецьких // Науковий огляд. – 2014. – № 9. – Т. 8. – С. 41-57.
7. Базілінська, О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навчально-методичний посібник [Текст] / О. Я. Базілінська – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 328 с.
8. Докієнко Л. М. Управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.07.05 / Л. М. Докієнко. – К., 2005. – 21 с.